

Underrapportering av inntekt blant selvstendig næringsdrivende

av Stine Opshaug Skjeggestad og Sara Wæhle, master i Økonomisk Styring ved Norges Handelshøyskole, våren 2015

Det finnes per i dag lite forskning på den svarte økonomien i Norge. Vi har sett på den delen av svart økonomi som kommer fra underrapportering av inntekt blant selvstendig næringsdrivende. Våre funn tyder på at denne gruppen underrapporterer om lag 14 % av sin reelle inntekt, noe som tilsvarer 0,91 % av BNP i 2012.

For å komme frem til et estimat på underrapportering av inntekt, har vi benyttet data fra SSBs forbruksundersøkelser fra 1975 til 2012 og en utgiftsbasert estimeringsmetode som ble publisert av Pissarides og Weber i 1989. Metoden benytter husholdningens matutgifter for å finne underrapportering av inntekt. Dette gjøres ved å anta at arbeidstakere rapporterer riktig inntekt, og at selvstendig næringsdrivende har mulighet for å underrapportere sine inntekter. Vi har i vår analyse også åpnet opp for at *lønnsinntagere* i enkelte bransjer kan underrapportere sine inntekter. Det antas at alle rapporterer riktig matkonsum.

Det første vi undersøker er graden av underrapportering av inntekt blant selvstendig næringsdrivende generelt. Videre undersøker vi også dette spesifikt for bygg- og anleggsbransjen, samt for selvstendige i helsesektoren og innenfor undervisning. Vi har grunn til å tro at det i disse bransjene blir underrapportert henholdsvis mer og mindre enn gjennomsnittet. Vi også har undersøkt utvikling over tid, påvirkning fra skattereformer og betydningen av antall selvstendig næringsdrivende i husholdningen.

Våre analyser tyder på at selvstendig næringsdrivende underrapporterer 14 % av sin reelle inntekt. Dette tilsvarer 0,91 % av Norges BNP for 2012. Vi finner klare indikasjoner på at det blir underrapportert mer i bygg- og anleggsbransjen. Våre estimater tilsier at selvstendig næringsdrivende i denne bransjen underrapporterer sin reelle inntekt med om lag 28 %. Vi finner også at lønnsinntagere innenfor bygg- og anleggsbransjen underrapporterer sin inntekt. Vi ser på gode muligheter for svart arbeid utenfor

arbeidstiden som hovedårsaker til disse resultatene. I helsesektoren og undervisningsbransjen finner vi at verken arbeidstakere eller selvstendig næringsdrivende underrapporterer sin inntekt. Dette virker rimelig da mange selvstendig næringsdrivende i denne kategorien får den største delen av sin inntekt fra offentlige refusjonsordninger.

Vi finner ingen signifikant utvikling i omfanget av underrapporterte inntekter over tid. Vi kan heller ikke konkludere noe sikkert om effekten av skattereformer, men finner indikasjoner på at 1992-reformen førte til mindre underrapportering. Dette kan skyldes at den aktuelle reformen reduserte tidligere svært høye marginalsattesatser. Vi finner en svak indikasjon på at flere selvstendig næringsdrivende i en husholdning fører til at en større del av inntekten blir underrapportert.

Estimatene vi finner i vår utredning er noe usikre, både grunnet få observasjoner og andre faktorer. Vi har eksempelvis ikke tatt hensyn til muligheten for at husholdningene kan bruke inntekt fra selvstendig næringsvirksomhet på andre ting enn inntekter fra fast lønnsarbeid. I tillegg har vi ikke tatt hensyn til at ulike grupper kan ha ulik grad av egenproduksjon i hjemmene. Dette kan for eksempel gi husholdninger tilknyttet arbeid med bygg og anlegg høyere reell disponibel inntekt enn hva vi tar utgangspunkt i. Ulik sparing avhengig av hvor inntekten kommer fra, kan også ha innvirkning. Dersom vi hadde tatt hensyn til at arbeidstakere i en viss grad også kan underrapportere kunne vi dessuten fått et noe annet estimat. Det er imidlertid vanskelig å si noe generelt om hvorvidt våre estimater er for høye eller for lave.